

Wójcik, Zbigniew

Sesja: Mieczysław Limanowski - człowiek, twórca, świadek czasów

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 41/1, 170-172

1996

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SEMINARIUM KONTEKST ODKRYCIA W DZIEJACH DZIEDZINY NAUKI

W trzecim kwartale 1995 r. z inicjatywy Instytutu Filozofii i Socjologii PAN oraz Instytutu Historii Nauki PAN otwarto cykl posiedzeń seminaryjnych *Kontekst odkrycia w dziejach dziedziny nauki*. Seminarium prowadzą: doc. dr hab. Alina Motycka (IFiS) i prof. dr hab. Stefan Zamecki (IHN). Sekretarzem Seminarium jest mgr inż. Barbara Kleyny.

Ogólnopolskie seminarium ma charakter transdyscyplinarny i skupia przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych i filozoficznych. Posiedzenia odbywają się w każdy ostatni piątek miesiąca w Pałacu Staszica, w Instytucie Historii Nauki PAN. Pierwsze posiedzenie odbyło się 27 października 1995 r. i miało charakter panelowy - każdy z uczestników przedstawił własne uwagi i przemyślenia dotyczące problematyki związanej z kontekstem odkrycia. Na drugim posiedzeniu, 24 listopada, prof. dr hab. Józef Misiek przedstawił referat pt. *Filozofia odkrycia naukowego*. Tematem trzeciego spotkania (29 grudnia) był referat dr. Wiesława Wójcika pt. *Nowożytny model naukowości a nowe prądy w matematyce XIX wieku*.

W seminariach uczestniczyło około 25 osób.

Barbara Kleyny
(Warszawa)

SESJA: MIECZYŚLAW LIMANOWSKI – CZŁOWIEK, TWÓRCA, ŚWIADEK CZASÓW

Na zaproszeniu na sesję organizatorzy: Instytut Filologii Polskiej i Zakład Geologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika wydrukowali trzy myśli Limanowskiego, godne przypomnienia: 1 – „[...] w nauce geologia najbardziej sąsiaduje ze sztuką [...] Na odwrót, ludzi wielkiej wyobraźni zawsze pociągały warstwy i cmentarzyska Ziemi: Aischylos, Dante, da Vinci, Goethe, Słowacki” (1904), 2 – „Poprzez powódź szukań wraca na świat Teatr, który przez Sztukę jest drogą do Religii. Człowiek odkrywa w sobie z powrotem syntezę świata [...]” (1914), 3 – „Kryteria w sztuce należą do kryteriów wewnętrznych, opartych na przeżywaniu – ale to samo jest w nauce. Gmach Lamarcka lub Darwina, Newtona lub Maxwella, Kopernika lub Galileusza, Humboldta lub Suessa czar swój pełny zawdzięczają nie sylogizmom dialektyki umysłowej, lecz przeżytym prawdom twórców tych gmachów, tajemnicom ich wewnętrznym [...]” (1920).

Sesję zorganizowano w dniach 1–3 XII 1995 r. w Toruniu, przywołując dokonania naukowe i artystyczne Mieczysława Limanowskiego (1876–1948), profesora geografii fizycznej uniwersytetów Stefana Batorego w Wilnie i Mikołaja Kopernika w Toruniu. W sesji uczestniczyli referenci niemal ze wszystkich ośrodków akademickich w kraju, a ponadto profesory geologii i geografii Uniwersytetu Wileńskiego: Algirdas Gaigalas i Vitalas Dvareckas. Nie zdołała

przyjechać i przedstawić referatu Natalia Jakubowa z Instytutu Sztuki w Moskwie. Jej referat *M. Limanowski i życie kulturalne w Rosji w czasie I wojny światowej* ma być jednak wydrukowany.

Podczas trzydniowej sesji przedstawiono 25 referatów, z których większość dotyczyła działalności teatralnej Limanowskiego. W działalności naukowej i publicystycznej, czy literackiej – jak to wynika z przytoczonych wyżej myśli Limanowskiego – nie było granicy między nauką a sztuką. Dlatego właśnie referat Mirosławy Kozłowskiej *Konteksty i reminiscencje „tutejsze” w krytyce teatralnej M. Limanowskiego* poruszał szeroko rozumiane problemy regionalizmu geograficznego i kulturalnego. Włodzimierz Szturc poszedł jeszcze dalej w referacie *Między poezją a geologią (Limanowski – Novalis)*, nie sięgając jednak do – zachowanej – spuścizny poetyckiej bohatera swego wystąpienia.

Dwa z przedstawionych referatów dotyczyły przyjaciół Limanowskiego, profesorów uniwersytetów w Wilnie i Toruniu, Stefana Srebrnego (Grażyna Golik-Szarawarska) i Konrada Górskiego (Jerzy Axer). Ostatni z nich eksponował wzajemne kontakty uczonych i artystów, ale także przyczyny dramatu Górskiego w latach stanu wojennego (stąd właśnie taki tytuł referatu: *W kręgu przyjaciół M. Limanowskiego. Konrad Górski w celi Konrada*).

O dokonaniach geologicznych i geograficznych Limanowskiego przedstawiono trzy referaty oraz dwa nadesłane listy. Zbigniew Kotański omówił wkład Limanowskiego w rozpoznanie budowy płaszczowinowej (termin wprowadzony przez Limanowskiego) alpidów w Karpatach (głównie Tatry i Pieniny) oraz na Sycylii (temat rozprawy doktorskiej, obronionej w uniwersytecie w Lozannie). Algirdas Gaigalas i Vitautas Dvareckas przedstawili na szerszym tle *Idee profesora M. Limanowskiego o rozwoju dolin rzecznych w związku z deglacjacją terytorium dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego*. Ludmiła Roszko nakreśliła sylwetkę swego Mistrza z Wilna jako geografa. Abraham Melezin, asystent Limanowskiego w USB, w liście scharakteryzował swego Nauczyciela jako geografa i człowieka, a Gustaw Rosa – badacza osadów czwartorzędowych na Pomorzu. Poniekąd do tych referatów nawiązywało również wystąpienie Krystyny Harasimiuk o relacjach: Limanowski – Romer, a zwłaszcza próbach czynionych przez Romera przekazania Instytutu Geografii UJK właśnie Limanowskiemu.

Trzy referaty dotyczyły materiałów do życiorysu Limanowskiego. Wprawdzie Zbigniew Osiński ogłosił dwie wersje jego kroniki życia i działalności, ale są to opracowania warsztatowo słabe, a przy tym pomijające dostępne w kraju (głównie w Archiwum Muzeum Ziemi PAN oraz Archiwum PAN i Bibliotece Jagiellońskiej) oraz w Wilnie (zwłaszcza zespół USB w Archiwum Państwowym Litwy w Wilnie) archiwalia. Z tego względu Barbara Kosmowska-Ceranowicz i Julia Marosz przedstawiły *Dzieje archiwum M. Limanowskiego*, a Z. Wójcik trzy wiązki dokumentacji biograficznej: bibliografię publikacji, charakterystykę archiwaliów z zespołu Uniwersytetu Stefana Batorego oraz wybrane informacje o listach kierowanych do Limanowskiego przez różnych korespondentów (słuchaczy jego

audycji radiowych, aktorów, uczonych). Z referatami tymi korespondowało wystąpienie Włodzimierza Cichockiego, który omówił ważniejsze dokumenty działalności Limanowskiego w Zakopanem przed pierwszą wojną światową, w tym zachowane kolekcje geologiczne dokumentujące jego prace w Tatrach.

Sesję wzbogacono interesującym programem artystycznym w czasie spotkania w sali obrad oraz na cmentarzu św. Jerzego w Toruniu przy grobie Limanowskiego. Wybitny plastyk z UMK Witold Chmielewski przedstawił misterium w postaci instalacji symbolicznej oraz nałożenia na jedno płótno napisów nagrobnych Juliusza Osterwy i Mieczysława Limanowskiego. Było to niezapomniane przeżycie, zapewne porównywalne z tym, jakie wyносили słuchacze i widzowie ze spotkań tych dwóch artystów.

Ważnym elementem sesji była wystawa zorganizowana w hallu Biblioteki Głównej UMK, dokumentująca bez mała półwieczną działalność naukową, artystyczną i społeczną Limanowskiego. Składała się ona z eksponatów UMK, Muzeum Ziemi PAN, Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem oraz zbiorów prywatnych (m.in. Zbigniewa Osieńskiego i niżej podpisanego).

Uniwersytet Mikołaja Kopernika zachował strukturę Uniwersytetu Stefana Batorego (m.in. z Wydziałem Sztuk Pięknych). Nic więc dziwnego, że Limanowski czuł się w Wilnie (był profesorem na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym ale wykładał także na Wydziale Humanistycznym) i w Toruniu bardzo dobrze. Pamiętali o tym jego współpracownicy i uczniowie. Po uroczystym pogrzebie zorganizowano sesję pośmiertną z referatami i wspomnieniami Edwarda Passendorfera, Rajmunda Galona, Walerego Goetla, Konstantego Steckiego, Stefana Srebrnego, Konrada Górskiego, Marii Znamierowskiej-Prüfferowej i Ludmiły Roszko. Referaty te wydrukowano w specjalnej księdze, wydanej przez Toruńskie Towarzystwo Naukowe w 1950 r.

W 1970 r. Instytut Geografii UMK oraz Komitet Nauk Geograficznych PAN zorganizowały kolejną sesję. Sylwetkę i dokonania naukowe i artystyczne Limanowskiego przedstawili wówczas: Irena Byrska, Ludmiła Roszko oraz Marian Książkiewicz, Rajmund Galon, Konrad Górski i Zbigniew Wójcik. Niestety referaty przedstawione – poza wystąpieniem Roszko – nie ukazały się w postaci specjalnej publikacji. Organizatorzy ostatniej sesji zdołali zgromadzić przedstawione wystąpienia. W materiałach posesyjnych zostanie zamieszczona także, licząca około 600 pozycji, bibliografia Limanowskiego, a także niektóre inne materiały dokumentujące jego działalność.

Główni organizatorzy sesji: dr hab. Maria Kalinowska (wystąpiła z ważnym referatem *Dramat romantyczny w interpretacjach M. Limanowskiego*) i prof. dr hab. Andrzej Sadurski (mówił o syntezie nauki i sztuki u Limanowskiego na tle krajobrazu Tatr) korzystali ze wsparcia finansowego UMK, MEN oraz Państwowego Instytutu Geologicznego, a także Fabryki Cukierków „Kopernik” w Toruniu.

Zbigniew Wójcik
(Warszawa)